

խութիւններուն մասին: Հայ գրականութեան միջնադարեան պարոջներու շարքին մէջ Սիւնեացի կամ Հելլէնարան Դպրոցէն և Արծաթի կամ Հայկական Դպրոցէն վերջ կը դրուի նաև Արարական Դպրոց մը, որուն «ամենամեծ ներկայացուցիչն է Գրիգոր Նարեկացի» կը հաւատալէ հեղինակը: Այս հաւատալով վերապահութեամբ պէտք է զիմուորել, նկատելով որ, մեր մանաւանդ եկեղեցական դասակարգին մէջ, չէր ընդհանրացած արարելէն լեզուի գիտութիւնն ու արարական գրականութեան ճաշակը:

Թ. Մասը (էջ 245—272) կը պանծացնէ Հայ Գեղարուեստը: Հայ ճարտարագիտութիւնը իր հոյակապ տաճարներով և փառաշուք պալատներով, քանդակագործութիւնը և մասնաւորաբար մանրանկարչութիւնը իր նորագիծ և գեղահիւս արտադրութիւններով, և այլն, իրենց կարգին, կը շնչտեն թէ Հայը իր ցեղային ժառանգութեան մէջ ունի գեղարուեստական ստեղծագործութեան մեծարժէք քանքարն ալ:

Յաջորդ էջերու մէջ (275—304) կը տրուին կարգ մը կենսագրականներ, որոնք զրի առնուած են ի պատասխան հեղինակին կողմէ գրուած շրջաբերական հարցարանի մը: Այդ ձեռնարկը կատարած է Պարբերագիրքի պատրաստողը տղոց տալու համար օգնականի օրինակին ազդեցիկ դասը:

Իր ամբողջութեան մէջ Հայկառանք կը հանդիսանայ ընթերցանութեան շահեկան հատոր մը և կրնայ իրբեւ օժանդակ զիրք օգտագործուիլ ուսուցչին կողմէ Հայոց Պատմութեան և այլ յարակից առարկաներու դասաւանդութեան ընթացքին: Գրքին վերջը կցուած Յատուկ Անուններու Յանկ մը (էջ 305—317) բաւականաչափ զիրբութիւններ կ'ընծայէ բնականաբար, և առաջքը կ'առնէ յոգնեցուցիչ թափառումներու:

Գիրքը ճոխաբար զարդարուած է աւելի քան 120 նկարներով, որոնք կը ներկայացնեն ազգային յիշատակարաններ, Հայ պատմական դէմքեր, ժամանակակից նշանաւոր անձնաւորութիւններ, և այլն: Կան նաև մի քանի կարեւոր քարտէսներ, որոնք ցոյց կու տան հին և նոր Հայաստանի բնական կողմն ու քաղաքական սահմանները:

Հայկառանք «բոլոր հասոյթը յատկացուած է Մեսրոպեան ձեռագրանի վտիտ պիւտճէին»:

Ն. Վ. Պ.

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ, ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ
ԵՒ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆՔ

Ս. Աթոռոյ Տնօրէն Ժողովը, սեպտ. 1—30 ամսօրեայ ընթացքին, իրբեւ գործադիր իշխանութիւն և վարչական մարմին, գումարուեցաւ 10 անդամներ, իսկ իրբեւ կրօնական առեւտրէն եւ ընթացած, և զբաղեցաւ եկեղեցական, վարչական, մատակարարական, ամուսնական և ժառանգական գործերով. գլխաւորաբար նուիրուելով Ս. Յարութեան տաճարին մէջ Հայոց սեփական սրբավայրերու շինուածական ձեռնարկութեանց. կարեւոր նորոգութիւններ կատարուեցան Հայկական Գողգոթայի վերնայարկ մասնաւորին մէջ, Հանգերծից բաժանման սեղանին վրայ, և ուրիշ քանի մը մասերու մէջ:

Սեպտ. 19—20 (բչ—գչ) ին, երկու օրուան մէջ երկուս ի նիստ գումարուեցաւ Միաբանական Ընդհ. Ժողովը, որ վաւերացուց Տնօրէն Ժողովէն ներկայացուած Դուրեան Հիմնադրամի տարեկան պիւտճէն, և նկատի առաւ պարտուց շինուածական համար կազմուած բացառիկ պիւտճէն եւ այդ առթիւ Վսեմ. Ոսկան Պէյ Մարտիկեանէ պատուրաստուած մանրամասնեալ տեղեկագիրը: Վաւերացուց այդ պիւտճէին ևս գլխաւոր մասերը, ամբողջականը յետագայով մինչև իրեն ներկայացուելը նոր տեղեկագիր մը, որուն մէջ պիտի ճշդուին կարգ մը շինուածական և տնտեսական կէտեր, և որուն համար ընտրեց ներքին Յանձնաժողով մը:

Օգոստ. 31 գչ, Որթոտոքս Ասորիներու Պատր. Տեղապահ Գեր. Տ. Նիքիմ եպիսկոպոս, որ հիւրաբար Ս. Քաղաքս էր ժամանած, իր միաբանութեան ընկերակցութեամբ այցելեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, որ, ի ներկայութեան Լուսաբարապետ Տ. Մեսրոպ Սրբադանին և Ժողովական վարդապետներու, պատուով ընդունեց Ն. Գերապատուութիւնը պատրիարքաբանի մեծ դահլիճին մէջ:

Սեպտ. 1 եչ. Ս. Պատրիարքը ընկերակցութեամբ Տ. Մեսրոպ և Տ. Սմբատ Սրբադաններու, և Տ. Տ. Գէորգ, Դաւիթ, Պարգև և Գեղամ վարդապետներու, փոխադարձ այցելութեան գնաց Ասորիներու Տեղապահ Սրբադանին, որ, ամբողջ իր կյանքին հետ, յոյժ յարգալից ընդունելութիւն մ'ըրաւ Ն. Ամենապատուութեան, իրենց վանատան շրջանին մէջ, և յետոյ, ընկերակցութեամբ Դաւանապետ Պ. Նուրեանի, այցելեց Հոյանտայի հիւպատոսարանը, վեհ. Վիլհելմինա թագուհիին ծննդավայրի տարեկարծին առթիւ:

Սեպտ. 8 եչ. Տնօրէն Ժողովը ի յարգանս Վսեմ. Ոսկան Պէյի, պատուոյ սեղանի մը կազմեց Ս. Աթոռոյ պատկանեալ Պարուն—Տէրի հովոյին մէջ, Բեթղէնէմի ճամբուն վրայ:

Սեպտ. 9 Ուրբաթ, Յրանաական Հիւպատոսարանի Տեղակալ Պ. Լիւսիէն Գօմօ, որ նոր էր ժամանած Ս. Քաղաքս, պատուոյ այցելութիւն տուաւ Ս. Պատրիարք Հօր:

Պետ. 10 չր. Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Տ. Սմբատ Սրբազանի, Տ. Գեղամ վրդ. և Դիւանապետ Պ. Նուբեանի, մեկնեցաւ Յոպպէ: Յաջորդ օրը, կիր. Տ. Սմբատ Սրբազան պատարագեց տեղւոյն Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ, և քարոզեց Ս. Պատրիարք Հայրը: Եկեղեցւոյ աւարտումէն ետքը, Ս. Պատրիարքը ընդունեց տեղւոյն պաշտօնական մարմիններուն այացելութիւնը: Յոպպէի երկ եկիներէն Ազն. Պ. Խաչատուր Թաղեօսեան սիրալիբ ընդունելութեամբ պատուեց Ս. Պատրիարքը և Տ. Սմբատ Սրբազանը իր մերձակայ ազարակի տան մէջ:

Պետ. 12 չր. Ս. Պատրիարքը վերադարձաւ Երուսաղէմ, Տ. Սմբատ Սրբազան և Պ. Նուբեան այցելեցին Ռէմէ, նոյն քաղաքի վանքապատկան ստացութեանց խնդրով տեսակցելու համար տեղւոյն քաղաքապետին հետ:

Պետ. 13 զշ. Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Դիւանապետ Պ. Նուբեանի, փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Ֆրանսական Հիւպատոսարանի Տեղակալին:

Պետ. 14 զշ. Ս. Պատրիարք Հօր այցելեցին Ս. Բաղաբի Անկիլիքան երէցներէն Հայր Պրիմէն և Հայր Մաքսէլ:

Պետ. 15 եշ. Ս. Պատրիարք Հօր այցելեցին Չեխօսլաւալիոյ Նոր հիւպատոս, Պ. Բատլէկ և Նիր Իսթի Նախկին տնօրէն և Ամերիկեան Փոխ Հիւպատոս Մր. Պլաշֆորտ:

Պետ. 17 չր. Ս. Պատրիարքը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Չեխօսլաւալիոյ Հիւպատոսին:

Պետ. 18 կիր. Տ. Սմբատ Սրբազան և Դիւանապետ Պ. Նուբեան ամբողջատկան գործով գացին Յոպպէ և Ռէմէ, և վերադարձան յաջորդ օրը:

Պետ. 22 եշ. յանուն Ս. Պատրիարք Հօր, փոխանորդ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Աղանունի, ընկերակցութեամբ Տ. Կիւրիւզ վրդ. կայարան գրեցաւ ի դիմաւորութիւն Պաղեստինի Անկիլիքան Նոր եպ. Գեր. Ճօրճ Ֆրանսիոյ Կրահամ Պրատենի, որ նոյն օրը հասաւ Ս. Բաղաբի:

Պետ. 23 ուրբաթ, Ս. Պատրիարքը, եպիսկոպոսունք և Ոսկան Պէշ, ի պատիւ Մր. Պլաշֆորտի, կէսօրէ վերջ թէյասեղանի հաւաքոյթ մ'ունեցան ի Պարոն Տէր:

Պետ. 24 չր. Ս. Աթոռ ժամանեց Արժ. Տ. Թորոս քնյ. Ջուղայեցի, ծանօթ աստուածաբանը, որ տարիներ առաջ Ա տարի ուսուցչութիւն ըրած է, Ս. Աթոռոյ ժառանգաւորացին մէջ: Կը դառնայ Նոր Ջուղայէն, ուր գացած էր Ամիրիկայէն, և ուր կը պաշտօնավարէր չորս 30 տարիներէ ի վեր: Վերադառնալով Ամիրիկա, պիտի վերջացնէ տեղւոյն մէջ իր գործերը և պիտի կրկին դառնայ իր ծննդավայրը Ջուղա, հոն, Ամենափրկչեան վանքին մէջ կազմուելիք հոգեւոր դպրանոցին տնօրէնութիւնը ստանձնելու համար:

Պետ. 26 չր. Ս. Պատրիարք Հօր այցելեցին Անկիլիքան Կանոնիկոս Հ. Պրիմէն և Մր. Մարշալ Ֆօքս, որ, պատերազմի տարիներուն պաշտօնավարած ըլլալով Բօր Սայիտի հայոց

գաղթականներն մէջ, հոն հանչեցած էր Ն. Ամենապատուութիւնը:

Պետ. 27 զշ. պատրիարքաբանի զահլիւնէն մէջ, ամբողջ միաբանութեան ներկայութեամբ պատուոյ թէյասեղան մը տրուեցաւ ի յարգանս Ոսկան Պէշ Մարտիկեանի, որ Կարհատեւ րացակայութեամբ մը Սիւրիա պիտի մեկնի վաղը, օգափոխութեան նպատակով: Ս. Պատրիարք Հօր և Ն. Վսեմութեան կողմէ դուարթ և յարգական խօսքերու ոգևորութեամբ և միաբանութեան կողմէ եղանակուած հոգեւոր և ազգային երգերով քաղցր խմբում մը եղաւ այս հաւաքոյթը:

Պետ. 28 զշ. Ոսկան Պէշ մեկնեցաւ դէպի Պէյրութ. Ս. Պատրիարքը առաւօտուն ողջերթի այցելութիւն տուաւ Ն. Վսեմութեան, իր յարգաբանէն մէջ: Միաբանութիւնը յուղարկ գնաց մինչև վանքին աւագ դուռը:

Նոյն երեկոյին Ս. Աթոռ վերադարձաւ Տ. Տիրան վարդապետ, որ շուրջ ամիս մը առաջ Սիւրիա մեկնած էր, ժառանգաւորաց Նոր աշակերտներու ընտրութեան համար կատարելու համար:

Ս. Աթոռ վերադարձան նաև Տ. Մատթէոս Սրբազան և Տ. Վրթանէս և Տ. Համադասպ վարդապետներ, որոնք Սիւրիա գացած էին օգափոխութեան համար:

Պետ. 29 եշ. Ամեն. Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Տ. Կիւրիւզ և Տ. Գեղամ վարդապետներու, առաւօտուն ներկայ գտնուեցաւ, Անգլիական մայր եկեղեցւոյ մէջ, Պաղեստինի, Կիւրոսի և Սիւրիոյ Նորնորդ Անկիլիքան եպիսկոպոս Գեր. Ճօրճ Ֆրանսիոյ Կրահամ Պրատենի գահակալութեան հանդիսութեանց, և յետոյ եպիսկոպոսարանին մէջ անձամբ շնորհաւորեց Ն. Գեղապատուութիւնը, իր նորատաց պաշտօնին համար յաջողութեան բարեմաղթութիւններով:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԲԵՄԱԿԱՆ

ՁԵՆՈՒՄԻՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՌԱՆԳԱԽՈՐ ԴՊԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵՐԵՎ ՍԱՐԿԱՍԳՆԵՐՈՒ

Ս. Աթոռոյ վերջին չորս նորոնմաները, Տ. Եղիշէ, Տ. Հայրիկ, Տ. Տիրայր և Տ. Ասողիկ Արեղանի, իրենց համար սահմանուած ներանձնական մեկուսացումի շրջանը ժառանգաւորաց երկու դասարաններու տնօրինութեամբ ամոյս առաջին չորս օրերուն, եշ. Ուր. Շր. և Կիրակի, Ս. Աւիսիոյ մէջ աւանդականացած պատշաճ հանդիսաւորութեամբ մատուցին իրենց անդրանիկ Ս. Պատարագները, և անմիջապէս լծուեցան իրենց միաբանական պարտականութեանց:

Սեպտ. Յի շարաթ երեկոյին, Ս. Պատրիարքը, Ս. Յակոբեանց Տաճարին մէջ դպրութեան չորս աստիճանները տուաւ ժառանգաւորաց երկու դասարաններու տանելու աշակերտներուն և օգնական յոսարարին, և յետոյ կիսաարկաւազութեան ստորին տուաւ անոնցմէ երեքին, Կարապետ Թորոսեանի, Արշակ Գալուստեանի և Յարութիւն Հաւստեանի, որոնցմէ առաջին երկուրը գովելի յաջողութեամբ աւարտած ըլլալով իրենց ուսմանց կանոնական ընթացքը, յօժարութիւն յայտնած էին կուսակրօն հոգեւորականութեան իսկ երբորդը, թէ և տակաւին տարի մը ունէր լրացնելու համար ժառանգաւորացի շրջանը. իր րացաւիկ յաւաքալիմութեանը պատճառաւ արժանի դատուեցաւ միանալու նախորդ երկուրին:

Յաջորդ օրը, Կիր., Ս. Պատրիարքը, ժողովուրդի խուռն բազմութեան եւ ամբողջ Միաբանութեան ներկայութեանը, սարկաւազ ձեռնադրեց վերալիշեալ երեք կիսասարկաւագները, իրքեւ միաբան Ս. Աթոռոյ, եւ այդ առթիւ քարոզեց: Ներկայացուց ուրաքը, որ սարկաւագութեան աստիճանին յայտարար նշանն է, իրքեւ խորհրդանշան Աստուծոյ սեղանին ծառայութեան: Այդ նշանն է միշտ որ, ըսաւ, հետզհետէ կը ծաւալի եւ կ'ընդլայնուի եկեղեցականին կեանքին մէջ, լանջաց ուրարի կամ «փորութար» փոխուելով քահանային վրայ, կամ «եմփորութեան» եպիսկոպոսին վրայ: ցոյց տալով ծառայութեան գործին կամ պարտականութեան աստիճանական ընդարձակումը եկեղեցականին կեանքին մէջ: Յորդորեց ընծայեալները ա'յդ հիմին վրայ ըմբռնել եւ ընդունիլ հոգեւորական կեանքը եւ ծառայութեան բաւարարութեան վրայ կազմել իրենց ապագային ամբողջ խորհուրդը: — Կարապետ եւ Արշակ սարկաւագներ, Ս. Աթոռոյ Միաբանութեան նոր սերունդին պատկանողներուն մեծագոյն մասին պէս, որքեւ ուշխարհէն կուզան մեզի, իրենց ամենէն մատաղ մանկութեան միջոցին ըմպած ըլլալով պատերազմի եւ տարագրութեան բովանդակ արհաւիրքը: Առաջինը՝ Գրըշէհիբի, Անգարայի վիճակէն, երկրորդը՝ Իյաէցի, Կեսարիոյ թեմէն, երկուքն ալ ամերիկեան որբանոցներու սաները եղած են նախ ի Թալաս, յետոյ Նէհր Իպրահիմի մէջ՝ Պէլուքի մօտերը, ապա ի Նագարէթ, ոսկից փոխադրուած են Ս. Աթոռոյ ժառանգաւորացը, առաջինը՝ 1926ին, երկրորդը՝ 1927ին: Յարութիւն ստրկաւագ, քնիկ Այնթապի, թէեւ անձանօթ մնացած է որբութեան տառապանքին, բայց լրիւ ճանչցած է տարագրութեան տարատիւները, իր կեանքին ամենէն ծաղիկ հասակը անցընելով Լաւրանի անապատներուն մէջ, եւ յետոյ պատերազմին սոսկումը՝ Այնթապի վերջին մարտական տաղանայներու միջոցին, եւ ապա Լալէսի մէջ ազգային նախարարութեան ընթացքը կատարել վերջ եկած է երուսաղէմ, 1929ին, երբեք ալ այժմ քսան ամեայ, ժիր, առողջ եւ խոստմնալից երիտասարդներ են արդէն իրենց ապագայ ասպարէզի սեմին վրայ: տակաւին իրենց առջեւ ունին զարդի երեք տարիներու կանոնական ընթացք մը, մինչեւ իրենց քահանայացումը:

Կէս օրէ վերջ, նորընծայ չորս արեղաները եւ երեք սարկաւագները, ընկերակցութեամբ բոլոր միաբաններու եւ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին գացին Ս. Փրկչի, երաստադատութեան պահի մը դնել Հոգեւոյ Ս. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի գերեզմանին վրայ, եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեցին:

Սեպտ. 11, Կիր. Ս. Կուսին Դիւտ Գօտոյ տօնին առթիւ, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Աստուածածնի գերեզմանին վրայ. ժամարարն էր Ս. Գէորգ վրդ:

Սեպտ. 18, Կիր., Ս. Յակոբիանց Տաճարին մէջ պատարագեց Ս. Վրթանէս վարդապետ եւ քարոզեց Ս. Սիմոն վարդապետ, որ խօսեցաւ մասնաւորապէս քարեպաշտութեան էութեան վրայ: շեշտելով յատկապէս թէ այդ առարկաներուն վրայ պէտք է իյայտ գայ ամենէն աւելի հոգեւոր զգացումով եւ հոգեւոր կեանքի մէջ:

Սեպտ. 21, Դշ., Ս. Կուսին ծննդեան տօնին

առթիւ, առաւօտուն, Ս. Պատրիարքը Հրաւիրաւով մտաւ Գեթսեմանիի Աստուածամօր Տաճար: հանդիսաւոր պատարագ մատուց Պատր. փոխ Ս. Մկրտիկ Սրբազան Աղաւնունի, եւ, քարոզելով, ամենօրնեալ Ս. Կուսին անձին վրայ պանծացուց առարկանութեանց տիպար մարմնացումը, նոյն առեւն անոր հոգեւոր կրթութեան գործին մէջ մասնանշելով իր քարի եւ քարեպաշտ ծնողաց ունեցած նշանակիչի դերը:

Սեպտ. 21, Շբ., Խաչվերացի նախատօնէն յետոյ, Ս. Պատրիարքը, ըստ աւանդական սովորութեան, նախագահեց խաչափայտին Դիւտարի մատուռէն Աւագ Խորան փոխադրութեան թափօրին, որ կատարուեցաւ տպաւորիչ մեծ վայելչութեամբ:

Սեպտ. 25, Կիր., ի տօնի Խաչվերացին, Ս. Պատրիարքը առաւօտուն մատուց հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզեց: Խաչին խորհուրդին մէջ ցուցնելով ոչ թէ պատկեր մը վիշտի եւ տրամութեան, որ քրիստոնէական քարոյականի հետ ամենէն անհաշտ վիճակն է, այլ խորհրդանշան մը համբերութեան, բազութեան եւ սիրոյ, որ Աւետարանի ներշնչութիւններէն ծնած հուատարին ամենէն հարազատ պատուէն է: Երեկոյն եւս, Ն. Ամենապատեւութեան նախագահութեամբ Ս. Յակոբայ Տաճարին մէջ կատարուեցաւ մեծահանդէս թափօր Խաչվերացի:

Սեպտ. 26, Բշ., Խաչվերացի մեծեկոյնի առթիւ, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Փրկչի վանուց բակի քաջողայ սեղանին առջեւ: Ժամարարն էր Ս. Հայրիկ արեղայ. քարոզեց Ս. Հայկազուն վարդապետ, որ խօսելով կեանքի եւ մահուան վրայ, ներկայացուց խաչը իրքեւ քանալի անմահութեան խորհուրդին, քանի որ սիրով եւ բաշտութեամբ եւ բարձր գաղափարներով ապրուած կեանքն է որ հոգիին առջեւ կը քանայ յաւիտենականութեան խորհուրդը, յիշատակի սրբութեան եւ տեւականացման երաշխիքն ալ ընծայելով նոյն առեւն անոր:

Սեպտ. 27, Դշ., Ս. Թորոս Աւագ Բահանայ Զուղայեցի ուխտի պատարագ մատուց Ս. Դիւտարի սեղանին վրայ եւ քարոզեց Կիլիկիոյ նիւթ առնելով Աւետարանի օրուան ճաշու ընթերցումէն, բացառեց թէ Տճարիտ տաճարը՝ որուն մէջ կրնայ բնակիլ Աստուծոյ հոգին, մարդուն սիրտը կամ բարոյական կեանքն է միայն, զոր մարդը պահել աւագ պարտականութիւնն է քրիստոնէին:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ

Ուսումնական Խորհուրդը բանիցս զումարուելով խորհրդակցութիւններ կատարեց եւ սնօրհմութիւններ բարձր դպրոցական յառաջիկայ երջանի ծրագրի, դաստեւեռու ընտրութեան եւ կարգապահական զործոց մասին: — Աւակետները, ամէն շաբաթ պէս՝ երկու խումբերու բաժնուելով յաջորդաբար արձակուրդի գացին երուսաղէմի երջակայքի գանազան վայրերը, զիւրեւելով Պարոն-Տէրի հովանի մէջ: — Դպրոցական նոր երջանը կը սկսի Հոկտեմբեր ամսուն:

Ս. Արտուշ Զեռ. Մատենադարանին համար ընդունեցանք ձեռագիր հաստ մը Առաքելական Ընթերցումը, զոր կը նախը, ձեռաւոր Արժ. Ս. Պետրոս Բն. Ս. Խաչիկեանի, Գանիւլաբեան Ակնայ Ապուլեյիցի Այրի Տիկին Թագուհի Սէմէրեան, ի յիշատակ իր վաղամեռնիկ որդւոյն՝ Հայկազուն պատանեկին: